

Ian Morris (Regne Unit, 1960), professor de la Universitat d'Stanford, és un dels arqueòlegs britànics més prestigiosos. En aquesta entrevista parla sobre el model estructural de l'evolució històrica, els motius per a l'hegemonia d'Occident i un futur canvi històric radical.

Senyor Morris, al vostre llibre *Why the West Rules –for Now* (“Per què governa occident –per ara”) heu recorregut quinze mil anys de la història de la humanitat per trobar la resposta a la pregunta de per què Occident ha aconseguit una supremacia sense parió –i fins quan la mantindrà. Heu descobert una fórmula universal per a desxifrar l'ascens i la caiguda de les civilitzacions?

—Per a tenir èxit, la història hauria de seguir una lògica en què tot estiguera escrit des del començament. Res més lluny del meu ànim que fer una interpretació determinista semblant. L'evolució no està predestinada. Com tothom sap, Karl Marx va emprendre l'experiment més grandios per descobrir les fórmules universals de la història: el feudalisme, el capitalisme, el socialisme. En canvi, opinava que les nacions de l'Àsia oriental estaven atrapades en l'ambre del despotisme i, per tant, no podien seguir el camí progressista d'Occident.

—El desenvolupament de les forces de producció va tenir lloc a Occident. En conseqüència, Occident regeix el món perquè fa dos-cents anys la revolució industrial va començar ací, i no a Orient.

—Tanmateix no significa que no haguera estat possible que tot haguera seguit un altre curs. És cert que, des de la fi de l'última era glacial, el desenvolupament d'Occident portava catorze mil anys d'avantatge al d'Orient, però quan va decaure l'Imperi romà, al voltant de l'any 540 de la nostra era, Orient va passar al davant a Occident i va mantenir el lideratge fins ben entrat el segle XVIII. La superioritat d'occident no ha sigut mai quelcom inamovible, encara que als europeus els agrada creure en la seua superioritat cultural.

—Aleshores, la història és només

“La por ens fa avançar”

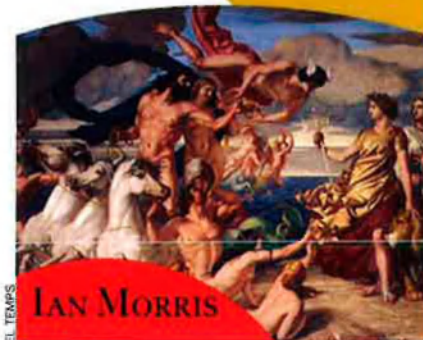
una successió d'esdeveniments més o menys casuals? Que els britànics inventaren la màquina de vapor va ser simplement una qüestió de sort?

—En el model de l'atzar històric hi crec tan poc com en la teoria de la determinabilitat a llarg termini. Els representats de totes dues escoles entenen de manera errònia l'evolució històrica i és per això que arriben a les conclusions més contradictòries.

—Quina és, doncs, la vostra perspectiva?

WHY THE WEST RULES—FOR NOW

The Patterns of History, and What They Reveal About the Future

Coberta del llibre d'Ian Morris “Per què governa occident -per ara”

—Coincidisc absolutament amb Marx quan diu que la humanitat construeix la seua pròpia història, però no per pròpia voluntat, per elecció pròpia, sinó a partir de circumstàncies donades i transmeses. La història transcorre molt bé segons uns models determinats i les persones reaccionen quan pressionen les seues condicions de vida. D'això es dedueix, si em permeteu la ironia, l'axioma Morris: els canvis els aconsegueixen les persones gandules, cobdicioses i intimidades que cerquen camins més fàcils, lucratiu i segurs per a guiar la seua vida. Amb tot, poques vegades saben què fan en realitat.”

—Llavors, la por, la por i la cobdícia són els motors de la història? Disculpeu, però això sona trivial.

—Això no obstant, són constants antropològiques. Arreu del globus terraqüi i a través del temps, les persones —no com a individus, sinó considerades com a grup— s'assemblen bastant. Constantment experimenten amb l'entorn per fer la vida més fàcil i obtenir un major benestar. Els grans salts ocorren quan els temps difícils requereixen mesures radicals. La por ens fa avançar. La història és una sèrie de reajustaments amb el món, que ens posa davant de problemes sempre nous.

—Com se'n deriva d'això l'hegemonia d'Occident?

—Utilitze tres instruments per a estudiar el transcurs estructural de la història. La biologia ens explica per què els humans, com a animals intel·ligents, impulsen l'evolució històrica. La sociologia explica com ho fan; en societats organitzades amb altres societats, en ciutats, països o fins i tot a escala mundial. Per últim, la geografia explica per què durant els darrers dos-cents anys ha estat governant el món precisament Occident i no cap altra regió.

—La biologia i la sociologia expliquen lleis vàlides per a tothom, sense importar on o quan viuen; però, explica la geografia les diferències en la manera d'actuar i en les seues oportunitats?

—Sí. El nucli original de la nostra civilització es va desenvolupar cap a finals de l'era glacial en un cinturó geogràfic i climàtic privilegiat, amb abundància de plantes i animals que foren aptes per a domesticar. Per als caçadors i recol·lectors d'aquestes regions, el pas

a l'agricultura va ser més fàcil que a qualsevol altre indret. Aproximadament 9.500 anys abans de la nostra era, a l'oest d'Euràsia es va crear el Creixent Fèrtil, una regió que actualment s'estén des d'Israel i Palestina, pel Líban, Síria i el nord de l'Iraq i davalla fins al golf Pèrsic.

—**Es tracta, en certa manera, del jardí de l'Edèn original?**

—Des d'aquest centre al Pròxim Orient, Occident va expandir les fronteres cap a tot Europa a través de la mar Mediterrània. No va ser fins dos mil anys després que es va repetir el mateix procés a Orient, a la Xina, entre el riu Groc i el Iang-Tsé, la segona regió central més antiga de la civilització.

—**Aleshores el misteri es pot resoldre amb rapidesa. El desenvolupament d'Orient haurà d'anar permanentment a remolc, a causa de les condicions geogràfiques i dels avantatges occidentals?**

—Lamentablement, la qüestió no és tan senzilla. Amb el temps, la importància d'un indret pot canviar. Els desavantatges geogràfics poden transformar-se en avantatges, i viceversa. Hi regna el principi de la interacció. La geografia influeix en el desenvolupament social, però, alhora, aquest desenvolupament també transforma els factors geogràfics.

—**Com ha aprofitat Occident les diferències geogràfiques?**

—A Orient, per exemple, no hi havia cap mar interior comparable a la mar Mediterrània, que hauria proporcionat rutes de transport barates i a les vores del qual haurien pogut prosperar ciutats i civilitzacions noves molt desenvolupades. Fa uns quants milers d'anys, l'oest d'Europa —on ara hi ha Portugal, Espanya, França i la Gran Bretanya— era una regió inhòspita, allunyada del centre pròsper situat a Mesopotàmia i Egipte. Durant els segles XV i XVI, la ribera de l'Atlàntic es va convertir sobtadament en un avantatge, perquè ja hi havia vaixells que podien navegar en direcció al nou món. Era irrellevant que hi haguera gent vivint dels jaciments de carbó fins que es va inventar la màquina de vapor, perquè les reserves de fusta de la Gran Bretanya eren insuficients per al seu funcionament.

—**Al segle XV, els xinesos haurien pogut descobrir Amèrica?**

—En teoria, sí. Disposaven de les

“Certament, el món oriental venidor continuaria sent més Jeràrquic, més autoritari i menys tolerant del que fins ara ha sigut Occident.”

habilitats tècniques i de navegació necessàries, però per a ells era molt més rendible navegar per l'oceà Índic, en comptes de penetrar en la vastitud buida del Pacífic. Quan l'eunuc Zheng He va navegar a Ceilan, dirigia una flota de tres-cents juncs amb una tripulació de 27.000 homes. Tenia una brúixola i va confeccionar mapes precisos. Aquest fet jugava en contra de l'expedició de tres vaixells amb noranta homes que dirigia Cristòfor Colom, sense saber cap on es dirigia.

—**És possible que això també marque una diferència? La gosadia, l'esperit pioner, l'afany de descobriment...**

—Us referiu a l'esperit d'iniciativa suposadament superior dels europeus. D'ençà de la caiguda de l'Imperi romà, els europeus van establir de bona gana el cristianisme com la legitimació més important. En l'era de la Il·lustració encara recordaven una altra línia de tradició: els grecs i el descobriment de l'esperit, la cultura de la raó, la llibertat de pensament i la responsabilitat individual. Sostinc que els filòsofs i els científics plantegen les preguntes que el desenvolupament de la societat els ha autoimposat. Sorgeixen desafiaments dels poders materials, s'origina l'estancament de la innovació i les idees se succeeixen. Cada període històric rep

EL TEMPS

Obrers d'un gratacels a Xangai. "El rendiment econòmic de la Xina arribarà al nivell del dels EUA en un termini de deu a vint anys."

el raonament que necessita. Després de descobrir les noves regions transatlàntiques, a l'Europa occidental li calien tècniques noves i normes més precises per a mesurar el món. El Renaixement, la Il·lustració i la revolució científica no van ser les causes, sinó les conseqüències de l'evolució social progressiva. Un nou punt de partida radical no semblava tan urgent a Orient.

—Això recorda de nou Karl Marx: l'ésser determina la consciència. Per ser algú que rebutja el determinisme històric, argumenteu d'una manera molt estructuralista. On queden els grans personatges, les figures dels herois, en la vostra imatge de la història?

—Naturalment, la història és plena de

sobirans poderosos i tirans corruptes, ments brillants i barroers estúpids, idealistes i rebels. Malgrat tot, poques vegades un home sol aconsegueix obligar la història a prendre un nou rumb. El món no es deixa transformar a base de força de voluntat. En general, les persones ordinàries, previsibles i conformistes tenen més èxit que els excèntrics genials. La selecció evolutiva afavoreix el realisme del sentit comú.

—Què haguera ocorregut si, per exemple, Napoleó haguera derrotat Rússia i Anglaterra?

—Doncs que a Europa segurament hauria sorgit una potència imperial terrestre, en comptes d'una potència imperial naval. No obstant això, la revolució industrial haguera tingut lloc, potser un

poc més tard, i probablement al nord de França i no a Anglaterra. Però, tot plegat, les coses hagueren acabat de la mateixa manera.

—Quins criteris utilitzeu per a calcular el nivell de desenvolupament d'una civilització? Com compareu Orient i Occident?

—Quan parle d'evolució històrica em referisc a la capacitat d'una nació d'estructurar l'entorn financer, econòmic, social i intel·lectual segons les seues idees i necessitats. Calcule l'índex que expose mitjançant dades arqueològiques i històriques a partir de quatre característiques: explotació energètica, organització polític-social, potencial militar i tècniques de la informació.

—Definit així, desenvolupament no equival pas necessàriament a progrés. El consum d'energia pot augmentar mitjançant la sobreexplotació ecològica, la capacitat per dirigir una guerra convida a una guerra de conquesta, i un alt grau d'organització política és sovint el resultat d'un estat central autoritari.

—Teniu raó, però la mesura i la comparació de l'evolució històrica no és un mètode per a trobar prejudicis morals sobre comunitats diferents. Tant si són positives com si no, algunes societats estan inqüestionablement més desenvolupades que d'altres. Quan durant la Guerra de l'Opi, entre el 1839 i el 1842, els vaixells britànics van abatre fàcilment a trets els juncs de guerra xinesos al Iang-Tsé, no es tractà d'un acte de bravesa ètica, sinó d'una demostració espectacular de la superioritat occidental.

—A les guerres comercials modernes hom combat amb altres mitjans, i sembla que aquesta vegada guanyarà la Xina. Quan superarà Orient a Occident?

—El rendiment econòmic de la Xina arribarà al nivell del dels EUA en un termini de deu a vint anys. Pel que fa als altres indicadors, l'exèrcit, les tècniques d'informació i l'explotació energètica per capita poden tardar un poc més. Cal tenir en compte, però, que Orient passarà al davant a Occident poc després del 2050.

—Què significa això per a l'estat mundial? El benestar creixent occidentalitzarà Orient i divulgarà la democràcia i els drets humans a tot

arreu? A la fi venceran els valors occidentals?

—Això espere. El debat més important acabarà en si només hi ha un camí perquè prospere l'economia mundial: liberalisme, democràcia i legalitat. Al cap i a la fi, el Japó, Corea del Sud, Taiwan i Singapur han passat de tenir un sistema de partit únic repressiu a transformar-se en democràcies més o menys matisades. Altrament, en la història és molt poc habitual que un centre de poder florent substituïska un altre que accepti la seua manera de pensar i la seua forma de govern. Podem veure que després del 1945 Europa també s'ha americanitzat més, i no pas a l'inrevés.

—Fins ara la Xina s'ha mostrat extremament insensible a totes les advertències de respectar els drets humans i permetre una major llibertat individual.

—Certament, el món oriental venidor continuaria sent més jeràrquic, més autoritari i menys tolerant del que fins ara ha sigut occident. El govern xinès té una llarga experiència històrica de sublevacions ètniques, revoltes de camperols i protestes violentes contra la corrupció que han fet ensorrar diverses dinasties i han esquinçat el gran imperi.

—La lluita per l'hegemonia mundial podria conduir novament a la guerra? Les despeses militars de Pequín creixen més d'un deu per cent a l'any.

—En una gran guerra entre Orient i Occident, cap de les dues parts no hi tindria res a guanyar. La història de la Xina no en fa palès cap indicatiu clar. En la tradició confucianista de l'art de governar pacíficament, les elits no han considerat mai la guerra com una continuació de la política amb altres mitjans. Amb tot, l'empremta de la violència és present en el passat xinès. La precaució de Pequín possiblement té més a veure amb la debilitat militar que amb Confuci.

—Malgrat haver observat amb profunditat la història, el futur no es deixa pronosticar?

—A curt termini predomina un caos de pronòstics contradictoris. La causa d'això és que hem arribat a un punt en què les possibilitats d'extrapolació dinamiten la nostra imaginació. Si l'evolució històrica segueix el mateix ritme d'acceleració que durant el segle XX, entre l'any 2000 i el 2050 el nivell augmentarà fins al doble del que ha aconseguit durant els darrers quinze mil anys, és a dir, des de l'època de les pintures rupestres fins a l'era atòmica. A més a més, l'any 2100 s'hauria tornat a duplicar.

—La humanitat es dirigeix com un llamp cap a un futur lluminós o cap al crepuscle del món?

—Siga com siga, em sembla que la nova onada evolutiva no té precedents. Els propers quaranta anys seran els més significatius de la història universal. La

velocitat del desenvolupament social no tan sols podria canviar la influència de la geografia, sinó també les condicions biològiques i socials de la humanitat.

—Amb quines conseqüències?

—El canvi tecnològic podria unificar de tal manera el món que el contrast mil·lenari entre Orient i Occident es torne completament nul —sempre que en controlem el procés—. Igual que va passar amb els romans durant el període de decadència del seu imperi, actualment xoquem amb un sostre que està destinat a ser travessat. O bé aconseguim una transformació que supere de lluny la revolució industrial i resolga la majoria dels nostres problemes, o bé trontollem cap a una catàstrofe com mai no n'hi ha hagut cap abans. Aleshores els genets de l'apocalipsi tornaran a galopar: el canvi climàtic, la fam, les epidèmies, els corrents migratoris i l'ensorrament dels ordres estatals.

—Les cartes són sobre la taula. Manteniu l'optimisme malgrat tot?

—Com a historiador, confie que coneixem els problemes que tenim al davant molt millor del que coneixien els seus els romans. Per aquesta raó opine que el segle XXI realment podria desenvolupar el pensament que li cal a la nostra època.

Romain Leick

Traducció de Blanca Juan

Breus

Reunió entre l'opositora Suu Kyi i un ministre de Myanmar

La premi Nobel de la Pau Aung San Suu Kyi, líder de l'oposició a Myanmar, s'ha reunit oficialment amb el ministre de Treball de Birmània, Aung Mye Thaw, el seu únic contacte amb el règim militar, i amb qui ja es va trobar el 25 de juliol. La reunió tenia lloc dos dies abans de l'anunciada visita de la líder del moviment democràtic a Bago, una zona del país a vuitanta quilòmetres de la capital, Rangun, per la qual cosa havia estat amenaçada pel ministre de l'Interior. Des d'aquest mateix departament se l'ha advertit que no pot tenir l'oficina de la Lliga Nacional Demo-

Aung San Suu Kyi va tenir una reunió amb representants del Govern birmà.

cràtica oberta perquè això constitueix una "violació de la llei". Suu Kyi havia dit obertament que el viatge, amb motiu de la inauguració d'una llibreria i una reunió amb joves, tenia caràcter "polític"

Cuba investigarà els abusos sexuals als anys seixanta

La directora del Centre Nacional d'Educació Sexual de Cuba —i filla del president Raúl Castro—, Mariela Castro, investigarà els casos de discriminació sexual que es van donar a les UMAP (Unitats Militars d'Ajuda a la Producció) als anys seixanta i, després, durant el "quinquenni gris" de la cultura, als setanta. En declaracions al diari mexicà *La Jornada*, Castro va dir que "no existeixen els governs perfectes ni processos revolucionaris sense dificultats". Afirmar que les investigacions pretenen "establir normes que impedeixin que els fets tornin a passar."